

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ÖNNUR AÐALDEILD

JÚLÍUS ÞÓR SIGURÞÓRSSON GEGN ÍSLANDI

(Kæra nr. 38797/17)

DÓMUR

STRASBORG

16. júlí 2019

ENDANLEG ÚTGÁFA

16.10.2019

*Dómur þessi er endanlegur samkvæmt 2. mgr. 44. gr. mannréttindasáttmálans.
Texti hans kann að sæta ritstjórnarbreytingum.*

Í málinu Júlíus Þór Sigurþórsson gegn Íslandi

kveður Mannréttindadómstóll Evrópu (önnur aðaldeild), sem situr í deild skipaðri:

Marko Bošnjak, *forseta*,

Robert Spano,

Julia Laffranque,

Valeriu Griţco,

Egidijus Kūris,

Ivana Jelić,

Arnfinn Bårdsen, *dómurum*,

og Stanley Naismith, *deildarritara*,

eftir að hafa fjallað um málið á lokuðum fundi hinn 11. júní 2019,

upp eftirfarandi dóm, sem var samþykktur þann dag er síðast greinir:

MÁLSMEDFERÐ

1. Mál þetta á upphaf sitt í kæru (nr. 38797/17), sem Júlíus Þór Sigurþórsson („kærandi“), sem er íslenskur ríkisborgari, lagði fram gegn Íslandi með vísan til 34. gr. samningsins um verndun mannréttinda og mannfrelsis („mannréttindasáttmálinn“) hinn 26. maí 2017.

2. Í fyrirsvari fyrir kæranda var Bragi Björnsson, lögmaður í Reykjavík. Í fyrirsvari fyrir ríkisstjórn Íslands („ríkið“) var Einar Karl Hallvarðsson, ríkislögmaður, sem umboðsmaður þess.

3. Sér í lagi kvartaði kærandi undan því að eftir að hann hefði verið sýknaður af refsiveru broti á fyrsta dómstigi hefði hann verið sakfelldur af Hæstarétti án þess að rétturinn hefði hlýtt að nýju á munnlegan framburð sakborninga og vitna sem sýknun hans hefði grundvallast á. Byggði hann á 1. mgr. 6 gr. mannréttindasáttmálans.

4. Hinn 18. apríl 2018 var tilkynning um fyrrnefnda kæru send ríkinu og voru aðrir liðir kærunnar lýstir ótækir til meðferðar samkvæmt 3. mgr. 54. gr. reglna mannréttindadómstólsins.

MÁLSATVIK

I. MÁLAVEXTIR

5. Kærandi er fæddur 1962 og búsettur í Kópavogi.

6. Á þeim tíma sem málsatvik áttu sér stað var kærandi vörustjóri grófvöru í timbursöludeild í byggingarvöruversluninni Húsasmiðjunni. Árið 2014, að lokinni lögreglurannsókn, gaf embætti sérstaks saksóknara út ákæru á hendur

kæranda og tólf öðrum starfsmönnum Húsasmiðjunnar og tveggja annarra byggingavöruverslana, Byko og Úlfsins Lagersölu, þar sem þeir voru sakaðir um refsivert verðsamráð. Í ákærinni var tekið fram að hin meintu brot hefðu aðallega verið framin með símtölum og tölvupóstsamskiptum. Meðan á rannsókninni stóð hefði Héraðsdómur Reykjaness heimilað hlerun og hljóðritun símtala milli tiltekinna símanúmera sem skráð voru í nafni fyrirtækjanna þriggja. Sakargiftin á hendur kæranda byggði á símtali frá B, starfsmanni Byko, hinn 28. febrúar 2011, þar sem þeir höfðu að sögn hvatt hvor annan til þess að eiga með sér refsivert verðsamráð.

7. Við meðferð málsins fyrir héraðsdómi lagði ákærvaldið fram upplýsingar um símtölin ásamt hljóðritum einhverra þeirra, svo og tölvuskeyti og önnur skrifleg sönnunargögn, einkum varðandi tiltekin skipti á upplýsingum um verð. Héraðsdómur vísaði málinu gegn einum sakborningi frá en hinir neituðu sök. Við aðalmeðferð gáfu þeir munnlegar skýrslur fyrir réttinum að viðstöddum öðrum meðákærðu, án tillits til þess hvort hinir síðarnefndu hefðu áður gefið skýrslu. Þeir voru gagnspurðir af verjendum sínum og ákærendum og auk þess spurðir af dómurinum. Fjöldi vitna bæði ákærvaldsins og verjenda báru vitni að ákærðu viðstöddum. Meginvörn kæranda var sú að hann hefði fengið óvænt símtal, sem hann vissi ekki hvernig hann ætti að bregðast við, og að hann hefði ekki gert samkomulag af neinu tagi við B; hann hefði strax greint yfirmanni sínum frá símtalinu og upplýsingar sem veittar hefðu verið í símtalinu hefðu ekki haft eða getað haft áhrif á störf hans hjá Húsasmiðjunni.

8. Með dómi 9. apríl 2015 sýknaði Héraðsdómur kæranda af refsiverðu verðsamráði og hvatningu til slíks samráðs, en sakfelldi einn hinna sakborninganna fyrir þau brot; hinir sakborningarnir tíu voru sýknaðir af öllum ákæruliðum. Að því er viðvíkur kæranda féllst rétturinn á framburð hans, sem rétturinn taldi studdan af framburði annars sakbornings og eins vitnis, og „, [taldi] dómurinn því ósannað að, þrátt fyrir gáleysi ákærða um að slíta ekki samtalinu strax, að hann hafi ekki vitað á hverju hann átti von né hafa getað brugðist við símtalinu á annan hátt en hann gerði.” Þá styddi sú háttsemi ákærða að fara beint eftir símtalið og tilkynna það yfirmönnum sínum, að vilji hans hefði ekki staðið til að taka þátt í fyrirætlunum B. Taldi rétturinn að huglægt skilyrði um gáleysi væri ekki uppfyllt vegna þess hvernig ákærði hefði brugðist við símtalinu.

9. Ákærvaldið áfrýjaði sýknudóminum yfir kæranda og tilteknum öðrum meðákærðu til Hæstaréttar og lagði fram öll sýnileg gögn sem lögð höfðu verið fyrir héraðsdóm, svo og heildarendurrit framburðar ákærðu og vitna við málsmeðferðina fyrir héraðsdómi.

10. Í málsmeðferðinni fyrir Hæstarétti voru ekki aftur teknar skýrslur af sakborningum og vitnum. Sakborningar lögðu fram skriflegar greinargerðir og verjendur fluttur ræður við opið réttarhald í Hæstarétti. Í dómi sínum þann 1. desember 2016 staðfesti Hæstiréttur sýknudóminn yfir tveimur ákærðu og sakfellingu eins, en sneri við sýknudóminum yfir kæranda og sjö öðrum

sakborningum og sakfelldi þá fyrir brot gegn 1. mgr. og a-lið 2. mgr. 41. gr. a. samkeppnislaga nr. 44/2005, sbr. 10. gr. sömu laga (sjá 13. mgr. hér fyrir neðan). Hlaut kærandi 9 mánaða skilorðsbundinn fangelsisdóm. Með vísan til 2. málslíðar 2. mgr. 114. gr. laga um meðferð sakamála (sjá 12. mgr. hér fyrir neðan) gagnrýndi Hæstiréttur þá staðreynd að héraðsdómur hefði gefið ákærðu kost á að vera viðstaddir þegar meðákærðu gáfu skýrslu, án tillits til þess hvort þeir ættu sjálfir eftir að koma fyrir dóm til skýrslugjafar. Taldi rétturinn að vegna þess að sú háttsemi, sem ákærðu var gefin að sök, væri eðlislík og ætti að verulegu leyti rót sína að rekja til sömu atvika hefði verið brýnt að koma í veg fyrir að ákærðu hlýddu á framburð meðákærðu fyrr en eftir að þeir sjálfir hefðu komið fyrir dóm og gefið þar skýrslu. Þá gagnrýndi Hæstiréttur að í héraðsdómi hefði ekki verið gerður greinarmunur á ákærðu sem sakborningum og sem vitnum, þrátt fyrir ólíka stöðu þeirra að lögum, en sumir sakborningar hefðu gefið skýrslu um þá háttsemi, sem þeim var gefin að sök í ákæru en höfðu síðar stöðu vitna þegar þeir tjáðu sig um önnur ákæruatriði. Á grundvelli þessarar umfjöllunar taldi Hæstiréttur að sá háttur á skýrslutöku af ákærðu væri „ekki síst ámælisverður fyrir þá sök að hann rýrir til muna sönnunargildi framburðar þeirra fyrir dómi.“

11. Hæstiréttur taldi sannað með vísan til gagna málsins að Byko hefði upphaflega spurst fyrir um verð hjá Húsasmiðjunni í símtölum. Samskiptin hefðu síðan þróast úr því að vera einhliða í að verða gagnkvæm þar sem þeir, sem ræðst hefðu við, hefðu skipst á upplýsingum um verð hjá fyrirtækjunum á sömu eða sambærilegum vörutegundum en tilgangurinn með upplýsingagjöfinni hefði augljóslega verið sá að fá gleggri mynd af verðum keppinautarins en kostur hefði verið fyrir fyrirtækin, hvort um sig, með því að kynna sér einungis verðin með þeim aðferðum sem viðskiptavinum stóðu til boða. Var talið að hin tíðu og reglubundnu samskipti hefðu falið í sér samstilltar aðgerðir sem höfðu það að markmiði að raska samkeppni milli fyrirtækjanna. Að því er viðvíkur kæranda sérstaklega taldi Hæstiréttur að með símtali hans og B 28. febrúar 2011 hefðu báðir af ásettu ráði og á alvarlegan hátt brotið gegn 1. mgr. og a-lið 2. mgr. 41. gr. a. samkeppnislaga, þar sem ekki færi milli mála að í samtali sínu hefðu þeir hvatt hvor annan til að halda uppi verðum grófvöru, þar á meðal við gerð tilboða.

II. VIÐEIGANDI LANDSLÖG

12. Viðeigandi ákvæði laga um meðferð sakamála (lög nr. 88/2008) á þeim tíma sem um ræðir voru svohljóðandi:

114. gr.

„...“

Á meðan ákærði gefur skýrslu skulu vitni í sama máli ekki hlýða á framburðinn. Dómari getur enn fremur ákveðið að það sama gildi um aðra ákærðu ef ástæða þykir til.

...“

196. gr.

Með þeim takmörkunum sem leiðir af öðrum ákvæðum laga þessara er heimilt að áfrýja héraðsdómi til Hæstaréttar til þess að fá:

- a. endurskoðun á ákvörðun viðurlaga,
- b. endurskoðun á niðurstöðum sem byggðar eru á skýringu eða beitingu réttarreglna,
- c. endurskoðun á niðurstöðum sem byggðar eru á mati á sönnunargildi annarra gagna en munnlegs framburðar fyrir héraðsdómi,
- d. ómerkingu á dómi og heimvísun máls,
- e. frávísun máls frá héraðsdómi.

Við áfrýjun dóms er jafnframt heimilt að leita endurskoðunar á úrskurðum sem kveðnir hafa verið upp og ákvörðunum sem teknar hafa verið undir rekstri máls í héraði.

...“

208. gr.

”...“

Hæstiréttur getur ekki endurmetið niðurstöðu héraðsdómara um sönnunargildi munnlegs framburðar nema hlutaðeigandi vitni eða ákærði hafi gefið skýrslu þar fyrir dómi.

Nú telur Hæstiréttur líkur á að niðurstaða héraðsdómara um sönnunargildi munnlegs framburðar fyrir dómi kunni að vera röng svo að einhverju skipti um úrslit máls og vitni eða ákærði sem eiga í hlut hafa ekki gefið munnlega skýrslu fyrir Hæstarétti. Getur þá rétturinn fellt úr gildi héraðsdóm og meðferð málsins í héraði í þeim mæli að munnleg sönnunarfærsla geti farið þar fram eftir þörfum og leyst verði úr máli á ný. Sé héraðsdómur ómerktur samkvæmt þessu skulu þrír dómáram skipa dóm í málinu við nýja meðferð þess í héraði og mega þeir ekki vera hinir sömu og áður fóru með það.“

13. Samkvæmt lögum um meðferð sakamála er unnt að endurupptaka mál við tiltekna aðstæður. Í 228. gr. laganna segir að hafi héraðsdómur gengið í sakamáli sem ekki hefur verið áfrýjað og áfrýjunarfrestur er liðinn geti endurupptökunefnd orðið við beiðni manns, sem telur sig ranglega sakfelldan eða sakfelldan fyrir meira brot en það sem hann hefur framið, um að málið verði endurupptekið í héraði að uppfylltum tilteknum skilyrðum. Skilyrðin eru meðal annars að verulegir annmarkar hafa verið á meðferð máls þannig að áhrif hafi haft á niðurstöðu þess (d-liður). Ríkissaksóknari getur beiðst endurupptöku máls til hagsbóta fyrir dómfelldan aðila ef hann telur skilyrði 1. mgr. 228. gr. laganna uppfyllt. Samkvæmt 229. gr. laganna skal beiðnin vera skrifleg og henni beint til endurupptökunefndar. Í henni skal ítarlega rökstutt hvernig skilyrðum til endurupptöku teljist fullnægt. Samkvæmt 231. gr. laganna tekur endurupptökunefnd ákvörðun um hvort mál verði endurupptekið. Sé beiðni um endurupptöku tekin til greina skal fyrri dómur í málinu halda gildi sínu þar til nýr dómur hefur verið kveðinn upp í málinu. Í 232. gr. laganna segir að endurupptökunefnd geti samþykkt beiðni um endurupptöku máls sem endanlega hefur verið dæmt í Landsrétti eða

Hæstarétti og að nýr dómur verði þá kveðinn upp ef fullnægt er þeim skilyrðum sem greinir í 228. gr.

14. Viðeigandi ákvæði samkeppnislaga, nr. 44/2005, eru svohljóðandi:

10. gr.

„Allir samningar og samþykktir milli fyrirtækja, hvort heldur þær eru bindandi eða leiðbeinandi, og samstilltar aðgerðir sem hafa að markmiði eða af þeim leiðir að komið sé í veg fyrir samkeppni, hún sé takmörkuð eða henni raskað eru bannaðar. Bann þetta tekur m.a. til samninga, samþykpta og samstilltra aðgerða sem:

- a. áhrif hafa á verð, afslætti, álagningu eða önnur viðskiptakjör með beinum eða óbeinum hætti,
- b. takmarka eða stýra framleiðslu, mörkuðum, tækniþróun eða fjárfestingu,
- c. skipta mörkuðum eða birgðalindum,
- d. viðskiptaaðilum sé mismunað með ólíkum skilmálum í sams konar viðskiptum og samkeppnisstaða þeirra þannig veikt,
- e. sett sé það skilyrði fyrir samningagerð að hinir viðsemjendurnir taki á sig viðbótarskuldbindingar sem tengjast ekki efni samninganna, hvorki í eðli sínu né samkvæmt viðskiptavenju.“

41. gr. a

„Hver starfsmaður eða stjórnarmaður fyrirtækis eða samtaka fyrirtækja, sem framkvæmir, hvetur til eða lætur framkvæma samráð sem brýtur gegn 10. og/eða 12. gr. og varðar þau atriði sem tilgreind eru í 2. og 3. mgr., skal sæta sektum eða fangelsi allt að sex árum.

Ákvæði 1. mgr. tekur til eftirfarandi brota fyrirtækja eða samtaka fyrirtækja á sama sölustigi á 10. eða 12. gr.

- a. samráðs um verð, afslætti, álagningu eða önnur viðskiptakjör,
- b. samráðs um takmörkun eða stýringu á framboði, framleiðslu, mörkuðum eða sölu,
- c. samráðs um skiptingu á birgðalindum eða mörkuðum, t.d. eftir svæðum eða viðskiptavinum,
- d. samráðs um gerð tilboða,
- e. samráðs um að eiga ekki viðskipti við tiltekin fyrirtæki eða neytendur,
- f. upplýsingagjafar um þau atriði sem fram koma í a–e-liðum.

Ákvæði 1. mgr. tekur einnig til ólögmeats samráðs milli fyrirtækja sem hefur það að markmiði að fyrirtæki hefji ekki samkeppni í atvinnustarfsemi.

Með samráði í þessari grein er átt við samkomulag, samninga, samþykktir, ákvarðanir eða samstilltar aðgerðir fyrirtækja eða samtaka fyrirtækja.

Dæma má sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga og upptöku eigna skv. 69. gr. sömu laga í máli er rís vegna brota á 10., 12. og 41. gr. b laga þessara.

Tilraun til brots eða hlutdeild í brotum samkvæmt grein þessari er refsiverð eftir því sem segir í almennum hegningarlögum.“

LAGAATRÍÐI

I. MEINT BROTT GEGN 1. MGR. 6. GR.
MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

15. Kærandi kvartaði undan því að eftir að hann hefði verið sýknaður á fyrsta dómstigi hefði Hæstiréttur sakfelld hann án þess að hafa hlýtt að nýju á munnlegan framburð. Taldi hann að með því hefði honum verið synjað um réttláta málsmeðferð. Vísaði hann til 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans, sem er svohljóðandi:

„Þegar kveða skal á um ... sök sem [maður] er borinn um refsivert brott, skal hann eiga rétt til réttlátrar ... málsmeðferðar...“

16. Ríkið mótmælti þessum málatilbúnaði.

A. Meðferðarhæfi

17. Að mati dómstólsins er kæran ekki augljóslega illa grunduð í skilningi a-liðar 3. mgr. 35. gr. mannréttindasáttmálans. Ennfremur telur dómstóllinn að hún sé ekki ótæk til meðferðar á neinum öðrum forsendum. Hún verður því að teljast tæk til meðferðar.

B. Málsástæður*1. Sjónarmið aðila*

18. Að mati kæranda yrði að líta svo á sú ákvörðun að hafa að engu framburð sem héraðsdómur hafði talið trúverðugan og sem leitt hefði til sýknu hans hlyti að teljast endurskoðun á sönnunargildi framburðarins og af því yrði að draga þá ályktun að Hæstiréttur hefði ekki talið framburðinn trúverðugan. Hefði rétturinn fallist á að framburðurinn væri trúverðugur hefði ekki verið unnt að sakfella hann.

19. Kærandi féllst á að nauðsynlegt væri að meta sanngirni málsmeðferðarinnar í heild sinni en mótmælti því að hann hefði hlotið réttláta málsmeðferð á öllum stigum eins og ríkið héldi fram. Einkum og sér í lagi væri réttur hans til þess að gefa munnlega skýrslu, sem talin var trúverðug í héraðsdómi, einskis virði ef Hæstiréttur gæti virt hana að vettugi án þess að hlýða á hana. Að því er varðar þá staðhæfingu ríkisins að hann hefði ekki farið fram á að Hæstiréttur hlýddi á munnlega skýrslu hélt kærandi því fram að ekki væri unnt að koma slíkri beiðni við þar sem það væri Hæstaréttar eins að ákveða það og bætti við að í öllu falli hefði ekkert tilefni verið til slíkrar beiðni þar sem hann hefði verið sýknaður á fyrsta dómstigi.

20. Taldi kærandi að með þeirri niðurstöðu að gildi hins munnlega framburðar hefði verið „rýrt til muna“ vegna þeirrar aðferðar sem beitt hefði

verið hefði Hæstiréttur „hent út“ þeim framburði með þeim afleiðingum að horft hefði verið fram hjá öllum skýringum og útlistunum sakborninga, sem héraðsdómur hefði talið trúverðugar. Að mati kærands hefði þetta falið í sér endurmat á trúverðugleika hins munnlega framburðar.

21. Að því er varðar þá staðhæfingu ríkisins að algengt væri að Hæstiréttur gagnrýndi ákvarðanir héraðsdóms um málsmeðferð án þess að það hefði áhrif á niðurstöðu máls benti kærandi á að í málunum sem ríkið vísaði til hefði Hæstiréttur tekið fram með skýrum hætti að gagnrýnin hefði ekki áhrif á niðurstöðuna, sem ekki hefði verið gert í þessu máli; þvert á móti hefði rétturinn tekið fram að sú málsmeðferð sem fylgt hefði verið hefði rýrt til muna sönnunargildi framburðarins. Ennfremur hefði rétturinn talið „brýnt“ að fylgja annarri málsmeðferð til þess að koma í veg fyrir að ákærðu hlýddu hver á framburð annars, sem væri til marks um að ekki væri um að ræða almenna gagnrýni. Að mati kæranda hefði Hæstiréttur endurmetið sönnunargildi framburðar sakborninga með því að ætla honum verulega rýrt sönnunargildi.

22. Þá vefngdi kærandi þá afstöðu ríkisins að sakfelling hans hefði byggt alfarið á mati á hinum sýnilegu sönnunargögnum. Hélt hann því fram að þar sem skipti á opinberum upplýsingum væru ekki í sjálfu sér brot gegn samkeppnislögum nægðu hin sýnilegu og skjalfestu sönnunargögn ekki til þess að sanna brot gegn þeim lögum; „markmið“ og „tilgangur“ upplýsingaskiptanna kæmu hvergi fram í hinum sýnilegu sönnunargögnum og niðurstöður Hæstaréttar í þeim efnum færu gegn munnlegum framburði allra sakborninga. Héraðsdómur hefði metið það svo að skýringarnar sem gefnar hefðu verið væru trúverðugar, en Hæstiréttur hefði í engu vísað til þeirra skýringa, heldur vísað einungis til símtalanna.

23. Taldi kærandi að málið væri að efni til svipað *Botten gegn Noregi*, 19. febrúar 1996, 39. mgr., *Reports of Judgments and Decisions* 1996-I, og *Zahirović gegn Króatíu*, nr. 58590/11, 25. apríl 2013. Einkum og sér í hefði málsmeðferðin sem viðhöfð hefði verið í *Botten* verið í öllum mikilvægum atriðum sambærileg við málsmeðferðina í þessu máli og þótt munur væri á heimildum hæstaréttanna tveggja ætti röksemdafærsla mannréttindadómstólsins fyrir niðurstöðu sinni um að brotið hefði verið gegn 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans *a fortiori* við um mál hans.

24. Ríkið hélt því fram að Hæstiréttur hefði ekki endurmetið sönnunargildi framburðarins fyrir héraðsdómi, hvorki í heild né að hluta. Að því er viðvíkur þeirri staðhæfingu kæranda að Hæstarétti hefði borið samkvæmt 2. mgr. 208. gr. laga um meðferð sakamála að boða hann til skýrslugjafar áður en sýknudóminum yfir honum var snúið við minnti ríkið á að það væri fyrst og fremst hlutverk landsdómstóla að túlka ákvæði innlendra laga og að ekki væri unnt að draga túlkun Hæstaréttar í efa nema telja mætti hana gerræðislega eða bersýnilega ómálefnalega. Taldi ríkið að ekki væri unnt að líta á þann veg á lagatúlkun Hæstaréttar í þessu máli.

25. Að því er varðar meint brot gegn 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans lagði ríkið áherslu á að það sem lægi fyrir dómstólnum væri að meta hvort málsmeðferðin í heild sinni hefði verið sanngjörn. Minnti ríkið á að samkvæmt fordæmum dómstólsins réðist beiting 6. gr. um málmeðferð fyrir áfrýjunardómstóli af sérstökum einkennum málsmeðferðarinnar. Taldi ríkið að kærandi hefði notið réttlátrar málsmeðferðar á öllum stigum: hann hefði notið fulls jafnræðis við ákærvaldið að því er varðar framlagningu skriflegra sönnunargagna og engar takmarkanir hefðu verið settar á rétt hans til þess að kalla til vitni á fyrsta dómstigi og hann hefði haft fullt tækifæri til þess að bregðast við gögnum sem lögð voru fram af ákærvaldinu. Í héraðsdómi hefði farið fram réttarhald með málsforræði aðila, þar sem hlýtt hefði verið á málflutning ákærvaldsins og verjenda, svo og framburð kæranda sjálfs, meðákærðra og allra vitna sem verjendur hefðu kallað til. Sanngirni þeirrar málsmeðferðar væri ennfremur hvorki umdeild né vafa undirorpin og taka yrði þessi atriði með í reikninginn við víðara mat á sanngirni málmeðferðarinnar í heild sinni. Þá hefði farið fram munnlegur málflutningur fyrir Hæstarétti þar sem kærandi hefði notið fullrar aðstoðar verjenda og hlýtt hefði verið bæði á ákærvaldið og verjendur.

26. Benti ríkið á að samkvæmt fordæmum mannréttindadómstólsins, þegar áfrýjunardómstóll hefur fulla heimild til þess að fjalla bæði um lagaleg atriði og málsatvik, er ekki ætíð krafist opins réttarhalds samkvæmt 1. mgr. 6. gr. eða ef slíkt réttarhald fer fram, þá réttar til viðurvistar. Bætti ríkið við að hvorki kærandi né lögmaður hans hefðu farið fram á að kærandi, meðákærðu eða vitni gæfu skýrslu fyrir Hæstarétti. Vakti ríkið athygli á því að samkvæmt 1. mgr. 196. gr. laga um meðferð sakamála hefði Hæstiréttur haft fulla heimild til þess að endurskoða álitamál varðandi málsatvik og réttarreglur, þar með talið sönnunargildi *annarra gagna en munnlegs framburðar fyrir héraðsdómi*. Af því leiddi að Hæstiréttur endurmæti ekki munnlegan framburð nema ef umræddur ákærði eða vitni hefðu gefið munnlega skýrslu fyrir Hæstarétti sjálfum. Að jafnaði hlýðir Hæstiréttur, sem dómstóll á öðru stigi og lokastigi, ekki á málið í heild að nýju, heldur reiðir sig á mat héraðsdóms á sönnunargildi hins munnlega framburðar sem þar er gefinn.

27. Að því er viðvíkur þeirri niðurstöðu Hæstaréttar að sönnunargildi munnlegs framburðar í þessu máli hefði verið til muna rýrt taldi ríkið að þegar umrædd málsgrein væri lesin í samhengi væri ljóst að Hæstiréttur hefði ekki endurmetið sönnunargildi framburðarins. Í raun hefði rétturinn í dómi sínum tekið fram að hann „[gæti] ekki endurmetið niðurstöðu héraðsdómara um sönnunargildi munnlegs framburðar nema hlutaðeigandi vitni eða ákærði hafi gefið skýrslu fyrir Hæstarétti“. Matið á sök kæranda hefði þannig augljóslega byggt á sýnilegum gögnum en ekki á framburði fyrir héraðsdómi. Bætti ríkið við í þessu sambandi að gagnrýni Hæstaréttar hefði varðað formsatriði og að algengt væri að Hæstiréttur gagnrýndi ákvarðanir héraðsdóms um málsmeðferð í uppfræðsluskyni en að slík gagnrýni gæti varðað anmarka

sem ekki gæfu tilefni til ómerkingar hins áfrýjaða dóms. Í þessu málið hefði gagnrýnin verið tvíþætt: í fyrsta lagi, að því er varðar það að sakborningum hefði verið leyft að hlýða á framburð meðákærðu áður en þeir gæfu sjálfir skýrslu og í öðru lagi að því er varðar það að ákærðu skyldu gefa skýrslu fyrst sem sakborningar og síðan sem vitni. En þótt Hæstiréttur hefði komist að þeirri niðurstöðu að sönnunargildi framburðarins hefði verið til muna rýrt hefði rétturinn ekki endurmetið sönnunargildi framburðarins.

28. Lagði ríkið áherslu á að kærandi og meðákærðu hefðu fyrst og fremst verið sakaðir um ólöglegt verðsamráð með símtölum og tölvupóstsamskiptum. Þannig hefðu þau sönnunargögn sem ákærvaldið hefði lagt fram við réttarhaldið falist í upplýsingum um símtöl, þar með talið hvenær þau hefðu átt sér stað og hversu lengi þau hefðu staðið yfir, hljóðupptökur af nokkrum þeirra, tölvuskeytum og öðrum skriflegum sönnunargögnum. Af því leiddi að dómstólarnir hefðu þurft að meta þessi sýnilegu sönnunargögn við úrlausn málsins og að því leyti hefði Hæstiréttur – sem hefði getað lesið og/eða hlýtt á þau gögn – ekki verið bundinn af mati héraðsdóms á gildi þeirra. Sakfelling réttarins á kæranda og öðrum meðákærðu hefði byggt á þeim gögnum, sem Hæstiréttur hefði talið nægja til þess að sanna sök en þegar slíkum gögnum hefði ekki verið til að dreifa hefðu sakborningar verið sýknaðir. Þá hefði Hæstiréttur ekki verið bundinn af niðurstöðum héraðsdóms að því marki sem þær byggðu á rangri skýringu viðeigandi ákvæða samkeppnislaga.

29. Ríkið greindi málið frá málum þar sem mannréttindadómstóllinn hefði komist að þeirri niðurstöðu að áfrýjunardómstóll gæti ekki snúið við sýknudómi dómstóls á lægra dómstigi og kveðið upp sakfellingardóm yfir sakborningi án beins mats á framburði sakborninga og vitna í eign persónu. Taldi ríkið að þau mál ættu það sameiginlegt að hinn munnlegi framburður hefði verið hin einu og afgerandi sönnunargögn sem áfrýjunardómstóllinn hefði byggt dóm sinn á. Í þessu máli hefðu sönnunargögnin aftur á móti ekki takmarkast við hinn munnlega framburð, heldur hefðu þau falist í sýnilegum gögnum.

2. Álit dómstólsins

(a) Meginreglurnar

30. Dómstóllinn ítrekar að þótt 6. gr. mannréttindasáttmálans tryggi réttinn til réttlátrar málsmeðferðar eru þar ekki settar fram neinar sérstakar reglur um hvort sönnunargögn séu tæk eða hvernig skuli meta þau, og því heyra þau atriði fyrst og fremst undir innlenda löggjöf og dómstóla (sjá, meðal annarra heimilda, *García Ruiz gegn Spáni* [GC], nr. 30544/96, 28. mgr., 21. janúar 1999, *Kashlev gegn Eistlandi*, nr. 22574/08, 40. mgr., 26. apríl 2016, og *Lazu gegn Moldóvu*, nr. 46182/08, 34. mgr., 5. júlí 2016). Það kemur ekki í hlut dómstólsins að fjalla um staðreyndavillur eða lögvillur sem innlendur dómstóll er sakaður um nema að því leyti og að því marki sem þær

kunna að hafa leitt til brots gegn réttindum og frelsi sem verndar njóta samkvæmt mannréttindasáttmálanum. Við ákvörðun á því hvort málsmeðferð hafi verið sanngjörn setur dómstóllinn sig ekki í hlutverk áfrýjunardómstóls á fjórða stigi við ákvörðun á því hvort sönnunargagna hafi verið aflað með ólögmetum hætti samkvæmt landslögum, hvort þau séu tæk fyrir rétti eða um sök kæranda. Samkvæmt nálægðarreglunni heyra þessi atriði undir hina innlendu dómstóla. Ekki er viðeigandi fyrir dómstólinn að skera úr um hvort sönnunargögn sem fyrir lágu hafi nægt til sakfellingar á kæranda og þannig setja eigið mat á málsatvikum og sönnunargögnum í stað mats hinna innlendu dómstóla. Eina úrlausnarefni dómstólsins er að meta hvort málsmeðferðin hafi farið fram með sanngjörnum hætti og hvort hún hafi í tilteknu máli samrýmst mannréttindasáttmálanum en jafnframt taka mið af sérstökum aðstæðum, eðli og flækjustigi málsins (*Murtazaliyeva gegn Rússlandi* [GC], nr. 36658/05, 149. mgr., 18. desember 2018).

31. Að því er varðar umfang þessa máls veitir dómstóllinn því athygli í upphafi að kærandinn kvartaði undan því, með vísan til hins almenna réttar til réttlátrar málsmeðferðar samkvæmt 1 mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans, að Hæstiréttur hefði endurmetið hinn munnlega framburð án þess að hlýða á kærandann í eigin persónu eða vitnin. Að því er varðar hið síðarnefnda var í engu vísað til réttarins til þess að spyrja eða láta spyrja vitni samkvæmt d-lið 3. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans. Ríkið byggði röksemdafærslu sína einnig alfarið á 1. mgr. 6. gr. Dómstóllinn sér ekki ástæðu til þess að fjalla um neinn hluta kærunnar samkvæmt d-lið 3. mgr. 6. gr. að eigin frumkvæði, þar sem kæran varðar ekki rétt til þess að leiða vitni „á sama hátt“ og ákærvaldið, heldur hinn almenna rétt til sanngjarnrar málsmeðferðar samkvæmt 1. mgr. 6. gr. Því telur dómstóllinn að fjalla megi um kærinna með viðhlítandi hætti samkvæmt því ákvæði (sjá *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, nr. 44671/98, 29. mgr., 15. júlí 2003).

32. Dómstóllinn ítrekar að gildi 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans um málsmeðferð eftir áfrýjun, þar með talið til æðstu dómstóla, veltur á séreinkennum þeirrar málsmeðferðar sem um ræðir; taka verður mið af málsmeðferðarkerfinu í heild sinni í réttarkerfi viðkomandi lands og þess hlutverks sem viðkomandi dómstóll gegnir í því samhengi (sjá m.a. *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 39. gr., *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, sem vísað er til hér að framan, 30. mgr., og *Lazu gegn Moldavíu*, sem vísað er til hér að framan, 33. mgr.). Málsmeðferð varðandi áfrýjunarleyfi og málsmeðferð sem varðar aðeins lagaatriði en ekki atvik máls kann að uppfylla kröfur 1. mgr. 6. gr., enda þótt áfrýjanda hafi ekki verið veitt færi á að veita áfrýjunardómstólnum munnlega skýrslu.

33. Ennfremur, jafnvel þótt áfrýjunardómstóll hafi heimild til þess að fjalla bæði um lagaatriði og málsatvik er ekki í 1. mgr. 6. gr. mælt fyrir um skilyrðislausan rétt til munnlegs málflyttings, eða, ef munnlegur málflytningur er haldinn, um rétt aðila til að vera viðstaddur og til að ávarpa réttinn milliliðalaust (sjá m.a. *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að

framan, 39. mgr., og *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, sem vísað er til hér að framan, 30. mgr.). Þá kann sakborningur einnig með skýlausum hætti að hafa afsalað sér réttinum til þátttöku í áfrýjunarmálinu (sjá m.a. *Kashlev gegn Eistlandi*, sem vísað er til hér að framan, 51. mgr.). Á hinn bóginn hefur dómstóllinn talið að þegar áfrýjunardómstóli er falið að fjalla um mál út frá málsatvikum og lagalegum atriðum og ráðast i heildarmat á álitaefninu um sekt eða sýknu kæranda geti sá dómstóll ekki með hliðsjón af réttlátri málsmeðferð með tilhlýðilegum hætti kveðið upp úr um þau atriði án þess að ráðast í milliliðalaust mat á framburði ákærða sjálfs – haldi hann því fram að hann hafi ekki framið þann verknað sem talinn hefur verið refsivert brot (sjá *Constantinescu gegn Rúmeníu*, nr. 28871/95, 27. júní 2000, með tilvísun til *Ekbatani gegn Svíþjóð*, 26. maí 1988, 32. mgr., A-deild nr. 134; sjá einnig *Dondarini gegn San Marínó*, nr. 50545/99, 27. mgr., 6. júlí 2004). Að þessu leyti eru nán tengsl við þekkta dómaframkvæmd dómstólsins á þá leið að þegar skorið er úr um sakargift ætti sakborningur að öllu jöfnu að fá áheyrn fyrir dómstólnum sem sakfellir hann (sjá m.a. *Sándor Lajos Kiss gegn Ungverjalandi*, nr. 26958/05, 22. mgr., 29. september 2009).

34. Það er rétt, sem ríkið leggur áherslu á, að dómstóllinn hefur talið að sú staðreynd að áfrýjunardómstóll hafi til þess vald að ómerkja sýknudóm dómstóls á lægra stigi án þess að kalla til sakborninginn og án þess að hlýða á framburð hans eða vitna milliliðalaust brjóti ekki í sjálfu sér, og án þess að annað komi til gegn þeim rétti sem tryggður er samkvæmt 1. mgr. 6. gr. (sjá *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 48. mgr.).

35. Á hinn bóginn má einnig ráða af dómaframkvæmd dómstólsins, sbr. hina almennu nálgun dómstólsins, sem þegar hefur verið lýst (sjá 33. mgr. hér að framan), að ef áfrýjunardómstóll hefur til þess heimild að endurskoða atriði varðandi málsatvik, bæði að því er varðar spurningu um sekt eða refsingu, eða hvort tveggja, kann rétturinn til réttlátrar málsmeðferðar samkvæmt 1. mgr. 6. gr., eftir aðstæðum í málinu, að girða fyrir að áfrýjunardómstóllinn geti sakfellt sakborning sem þegar hefur verið sýknaður á lægra dómstigi. Þegar tekið er mið af því hvað er í húfi fyrir sakborninginn ætti spurningin heild að vera sú hvort áfrýjunardómstóllinn geti „þannig að málsmeðferð verði réttlát rannsakað með tilhlýðilegum hætti þau málefni sem skera þarf úr um án beins mats á framburði“ sakbornings eða vitnis í eigin persónu (sjá *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan í 52. mgr.).

36. Ennfremur er í dómaframkvæmd dómstólsins um þetta atriði, þegar litið er á framkvæmdina í heild og í réttu samhengi, gerður greinamunur annars vegar á aðstæðum þar sem áfrýjunardómstóll, sem sneri við sýknudómi án þess að hlýða sjálfur á hinn munnlega framburð sem sýknudómurinn byggðist á, hafði ekki einvörðungu lögsögu til þess að rannsaka málsatvik ásamt lagaatriðum heldur réðist beinlínis í nýja rannsókn á atvikum, og svo hins vegar aðstæðum þar sem áfrýjunardómstóllinn var einungis ósammála dómstólnum á lægra stigi varðandi skýringu laga og/eða beitingu þeirra um málsatvik sem slegið hafði verið föstum, jafnvel þótt hann hefði einnig haft lögsögu varðandi málsatvik. Til að mynda í málinu *Igual Coll gegn Spáni*, nr. 37496/04, 36. mgr., 10. mars 2008, taldi dómstóllinn að áfrýjunardómstóllinn hefði ekki einungis sett fram aðra lögskýringu eða beitingu lagareglna um málsatvik sem slegið hafði verið föstum á fyrsta dómstigi, heldur ráðist í nýtt mat á málsatvikum umfram hrein lagaleg atriði (sjá einnig *Spínu gegn Rúmeníu*, nr. 32030/02, 55.-59. mgr., 29. apríl 2008, *Andreescu gegn Rúmeníu*, nr. 19452/02, 65.-70. mgr., 8. júní 2010, *Almenara Alvarez gegn Spáni*, nr. 16096/08, 25. október 2011). Með sama hætti, í *Marcos Barrios gegn Spáni*, nr. 17122/07, 40.-41. mgr., 21. september 2010, taldi dómstóllinn að áfrýjunardómstóllinn hefði tjáð sig um álitamál varðandi málsatvik, það er að segja trúverðuleika vitnis, og þannig breytt málsatvikum sem slegið hafði verið föstum á fyrsta dómstigi og tekið nýja afstöðu varðandi atvik sem réðu úrslitum um ákvörðun um sekt kæranda (sjá einnig *García Hernández gegn Spáni*, nr. 15256/07, 33.-34. mgr., 16. nóvember 2010).

37. Aftur á móti, í málinu *Bazo González gegn Spáni*, nr. 30643/04, 16. desember 2008, taldi dómstóllinn að ekki hefði verið brotið gegn 1. mgr. 6. gr. á þeim forsendum að þeir þættir sem áfrýjunardómstóllinn þurfti að greina til þess að sakfella kæranda hefðu fyrst og fremst verið af lagalegum toga og í dómi hans hefði verið sérstaklega tekið fram að það væri ekki hlutverk hans að ráðast í nýtt mat á sönnunargögnum; þess í stað hefði hann einungis beitt annarri lögskýringu en dómstóllinn á neðra stiginu (sjá aftur á móti *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, sem vísað er til hér að framan, 34. mgr., og *Mihaiu gegn Rúmeníu*, nr. 43512/02, 38. mgr., 4. nóvember 2008, þar sem dómstóllinn lagði áherslu á að álitaefnin hefðu aðallega varðað málsatvik). Sambærileg niðurstaða fékkst í *Keskinen og Veljekset Keskinen Oy gegn Finnlandi*, nr. 34721/09, 5. júní 2012. Aftur á móti, eins og dómstóllinn skýrði í *Suuripää gegn Finnlandi*, nr. 43151/02, 44. mgr., 12. janúar 2010, verður á þessum tímapunkti að taka með í reikninginn að „málsatvikin og lögskýringin kunna að vera samtvinnuð að því marki að erfitt sé að skilja þar á milli.“

38. Loks, ef beint mat á sönnunargögnum er talið nauðsynlegt af þeim ástæðum sem greinir hér að framan, er áfrýjunardómstólnum skylt að grípa til virkra ráðstafana í því skyni, hvað sem því líður að kærandi hafi ekki mætt til dómþingsins, farið fram á að ávarpa dóminn eða mótmælt því, með

milligöngu verjanda síns, að nýr dómur yrði kveðinn upp (sjá *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 53. mgr., og *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, sem vísað er til hér að framan, 38 mgr.). Að öðrum kosti verður áfrýjunardómstóll að láta við sitja að ómerkja sýknu dómstólsins á neðra stigi og vísa málinu aftur til nýrrar málsmeðferðar.

(b) Beiting þessara meginreglna í fyrirbyggjandi máli

39. Í þessu máli veitir dómstóllinn því athygli að kærandi var sýknaður af héraðsdómi eftir fullt réttarhald þar sem aðilar höfðu málsforræði og þar sem skýrslur voru teknar, þar með talið munnlegar skýrslur sakborninga og vitna. Ákærvaldið áfrýjaði meðal annars sýknudómi yfir kæranda til Hæstaréttar, sem boðaði til dómþings þar sem verjendur sakborninga fluttu málið munnlega. Hæstiréttur hafði fulla lögsögu til þess að rannsaka álitæfni um málsatvik, svo og lagaatriði, þar með talið sönnunargildi skriflegra sönnunargagna; á hinn bóginn mátti hann ekki endurmeta munnlegan framburð fyrir héraðsdómi án þess að hlýða á hann aftur. Án þess að hlýða aftur á hinn munnlega framburð sakfelldi rétturinn kæranda fyrir refsivert verðsamráð og dæmdi hann til níu mánaða skilorðsbundinnar fangelsisvistar. Spurningin sem liggur fyrir dómstólnum er þess vegna hvort Hæstiréttur gat við þessar aðstæður, ef málsmeðferðin átti að vera réttlát, rannsakað álitæfnin með tilhlýðilegum hætti án þess að meta með beinum hætti þann framburð sem sakborningar og vitni höfðu veitt í eigin persónu.

40. Dómstóllinn sér ekki ástæðu til þess að vefengja þá staðhæfingu ríkisins að Hæstarétti hafi ekki borið skylda til þess samkvæmt 2. mgr. 208. gr. laga um meðferð sakamála að stefna kæranda fyrir réttinn til þess að gefa skýrslu áður en rétturinn sneri við sýknudómi hans. Í raun heldur kærandi því ekki fram að Hæstiréttur hafi farið gegn landslögum. Þá telur dómstóllinn það ekki ráða úrslitum að kærandi hafi ekki farið fram á hlýtt yrði aftur á framburð hans, jafnvel þótt gert væri ráð fyrir að sá kostur hefði staðið honum opin. Þótt kæranda væri ljóst að ákærvaldið krefðist sakfellingar hans af hálfu Hæstaréttar minnir dómstóllinn á að ef bein rannsókn sönnunargagna er talin nauðsynleg er áfrýjunardómstóli skylt að grípa til virkra aðgerða í þá átt, hvað sem líður því að kærandi hafi ekki krafist þess að hlýtt yrði aftur á framburði (sjá 38. mgr. hér að framan).

41. Meginágreiningsefnið milli aðilanna er hvort Hæstiréttur hafi endurmetið framburðinn með þeirri niðurstöðu réttarins að sönnunargildi hins munnlega framburðar hafi rýrst til muna vegna þess hvernig honum var háttað fyrir héraðsdómi. Í því sambandi veitir dómstóllinn því athygli að samkvæmt íslenskum lögum var Hæstarétti beinlínis bannað að endurmeta munnlegan framburð án þess að hlýða sjálfur á hann. Þannig var sakfelling kæranda að grunni til ekki byggð á endurmati Hæstaréttar á hinum munnlega framburði sem slíkum, í þeim skilningi að viðhorf væri myndað til sannleiksgildis staðhæfinga, einkum á grundvelli framkomu þess sem verið væri að taka skýrslu af; öllu heldur var það niðurstaða Hæstaréttar að sönnunargildi

framburðarins hefði verið „rýrt til muna“ á tæknilegum eða formlegum forsendum, það er að segja vegna þess háttar sem viðhafður var við skýrslutöku, einkum og sér í lagi með því að heimila að sakborningar yrðu viðstaddir þegar meðákærðu gáfu skýrslu.

42. Ekki virðist sem Hæstiréttur hafi alfarið horft fram hjá hinum munnlegu framburðum, eins og kærandi gefur í skyn, en engu að síður tók rétturinn afdráttarlausa afstöðu til áreiðanleika þeirra sem sönnunargagna – sem ekki er frekar minnst á í röksemdafærslu réttarins varðandi kæranda – og þannig til sönnunargildis þeirra við heildarmatið á sök eða sakleysi kæranda. Að því leyti fær dómstóllinn ekki séð neinn efnislegan mun á áreiðanleika og trúverðugleika hins munnlega framburðar í þessu samhengi. Staðreyndin er sú að í allra minnsta falli horfði Hæstiréttur að verulegu leyti fram hjá hluta af þeim sönnunargögnum sem héraðsdómur hafði tekið mið af þegar hann sýknaði kæranda og byggði sakfellingu hans fyrst og fremst, ef ekki alfarið, á eigin mati á efni símtalanna milli kæranda og B. Þótt Hæstiréttur hafi samkvæmt innlendum rétti haft heimild til þess að endurmeta sýnileg sönnunargögn þýddi sú staðreynd að hann reiddi sig á þau sönnunargögn, en horfði að öllu eða mestu leyti fram hjá skýringum í hinum munnlega framburði, óhjákvæmilega að rétturinn „varð að einhverju leyti að ráðast í eigið mat í því skyni að ákvarða hvort [málsatvik] veittu nægjanlegan grunn til þess að sakfella kærandann“ (*Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 49. mgr.). Að mati dómstólsins verður ekki litið svo á að í þessu hafi einungis falist að leggja hreint lagalegt mat á fyrirliggjandi málsatvik; þvert á móti var um að ræða nýtt mat á sönnunargögnunum í heild, sem leiddi til sakfellingar kæranda á grundvelli sönnunargagna sem voru önnur en þau sem héraðsdómur hafði reitt sig á þegar hann sýknaði kæranda (sbr. *Lacadena Calero gegn Spáni*, nr. 23002/07, 39.-51. mgr., 22. nóvember 2011). Af því leiðir að ef málsmeðferðin átti að vera réttlát, og með hliðsjón af því sem í húfi var fyrir kæranda, gat Hæstiréttur ekki með tilhlýðilegum hætti rannsakað þau álitafæni sem til ákvörðunar komu við áfrýjun án þess að leggja beint mat á framburð kæranda, meðákærðra hans og eins vitnanna, sem héraðsdómur hafði reitt sig á í heildarsönnunargildismati sínu á samhengi símtalanna milli kæranda og B hinn 28. febrúar 2011. Að öðrum kosti stóð Hæstarétti opin sú leið að fella úr gildi sýknu héraðsdóms á kæranda af þeim sökum sem hann hafði verið borinn og vísa málinu aftur til nýrrar málsmeðferðar vegna þeirra annmarka sem Hæstiréttur hafði séð á þeim hætti sem viðhafður hafði verið við munnlega skýrslugjöf á fyrsta dómstigi.

43. Loks vekur dómstóllinn athygli á því að kæranda var gert að sæta fangelsisvist, þótt skilorðsbundin væri, án þess að Hæstiréttur hefði haft aðstöðu til þess að meta með beinum hætti hvaða mann hann hafði að geyma. Að þessu leyti var Hæstiréttur í svipaðri stöðu og Hæstiréttur Noregs í *Botten*, það er að segja hann hafði fullar heimildir að því er varðar ákvörðun refsingar, en þá gátu komið til álita atriði á borð við persónuleika og skapgerð, og rétturinn hafði ekki stuðning af fyrra mati dómstóls á lægra dómstigi sem

hefði hlýtt á kæranda (sjá *Botten gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 50. mgr., *Sigurþór Arnarsson gegn Íslandi*, sem vísað er til að framan, 35. mgr., og *Zahirović gegn Króatíu*, sem vísað er til að framan, 57. mgr.).

44. Í ljósi framangreinds er það niðurstaða dómstólsins í þessu máli að brotið hafið verið gegn 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans.

II. BEITING 41. GR. MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

45. 41. gr. mannréttindasáttmálans er svohljóðandi:

„Dómurinn skal ef nauðsyn krefur veita sanngjarnar bætur til þess aðila sem orðið hefur fyrir tjóni ef hann kemst að þeirri niðurstöðu að um brot á samningnum eða samningsviðaukum við hann hafi verið að ræða og ef löggjöf viðkomandi samningsaðila heimilar aðeins að veittar séu bætur að hluta.“

A. Bætur

46. Kærandi krafðist 10.000.000 íslenskra króna (ISK, um það bil 75.000 evra (EUR)) í miskabætur.

47. Ríkið taldi að niðurstaða um brot myndi ein og sér teljast fullnægjandi bætur fyrir hvers kyns miska. Ríkið taldi einnig að krafan um miskabætur væri óhófleg og ekki í samræmi við bætur í fyrri málum.

48. Mið hliðsjón af sérstökum málavöxtum þessa máls fellst dómstóllinn á það með ríkinu varðandi miskabætur að niðurstaða um brot gegn 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans teljist ein og sér sanngjarnar bætur fyrir hvers kyns miska. Dómstóllinn getur þess ennfremur að það kemur í hlut ríkisins að velja, undir eftirliti ráðherranefndarinnar, hinar almennu og/eða, eftir atvikum, sértæku ráðstafanir sem gripið verður til í íslenskum rétti í því skyni að binda enda á brotið eða brotin sem dómstóllinn komst að niðurstöðu um og bæta úr afleiðingunum eftir því sem unnt er. Í þessu sambandi bendir dómstóllinn á að í 228. og 232. gr. laga um meðferð sakamála er kveðið svo á að endurupptökunefnd geti að uppfylltum tilteknum skilyrðum mælt fyrir um endurupptöku sakamáls sem endanlega hefur verið dæmt í Landsrétti eða Hæstarétti (sjá, að breyttu breytanda, *Ibrahim o.fl. gegn Bretlandi* [GC], nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08 og 40351/09, 315. mgr., 30. september 2016, og *Ramos Nunes de Carvalho E Sá gegn Portúgal* [GC], nr. 55391/13, 57728/13 og 74041/13, 222. mgr., 6. nóvember 2018). Í þessu sambandi leggur dómstóllinn áherslu á mikilvægi þess að tryggja að fyrir hendi séu innlend úrræði til endurupptöku máls í ljósi niðurstöðu um að brotið hafi verið gegn 6. gr. mannréttindasáttmálans. Eins og dómstóllinn hefur áður lagt áherslu á má líta á slík úrræði sem mikilvægan þátt í fullnustu dóma dómstólsins og tilvist þeirra er til marks um skuldbindingu samningsríkis gagnvart mannréttindasáttmálanum og dómafordæmum mannréttindadómstólsins (*Moreira Ferreira gegn Portúgal* (nr. 2) [GC], nr. 19867/12, 99. mgr., 11. júlí 2017).

B. Kostnaður og útgjöld

49. Kærandi krafðist einnig 10.353.744 króna í málskostnað sem Hæstiréttur hefði gert honum að greiða til íslenska ríkisins, svo og sanngjarns hluta kostnaðar og útgjalda sem til hafði stofnast í málinu fyrir mannréttindadómstólnum, að ákvörðun dómstólsins.

50. Ríkið benti á að umræddur kostnaður hefði verið greiddur úr ríkissjóði og að kærandi hefði ekki lagt fram reikning sem sýndi að hann hefði endurgreitt ríkissjóði.

51. Samkvæmt framkvæmd dómstólsins á kærandi aðeins rétt á endurgreiðslu kostnaðar og útgjalda að því marki sem sýnt þykir að til þeirra hafi í raun og óhjákvæmilega verið stofnað og að fjárhæð þeirra sé hæfileg. Í þessu máli, með hliðsjón af þeim gögnum sem dómstóllinn hefur undir höndum og framangreindum forsendum, og einkum og sér í lagi með hliðsjón af því að brotið sem dómstóllinn dæmdi varðar dóm Hæstaréttar og jafnframt vöntun á gögnum varðandi þann kostnað sem til stofnaðist við málmeðferðina fyrir dómstólnum, vísar dómstóllinn þessum kröfum kæranda frá.

**AF ÞESSUM SÖKUM HEFUR DÓMURINN KOMIST AÐ
ÞEIRRI EINRÓMA NIÐURSTÖÐU**

1. að kæran sé tæk til meðferðar,
2. að brotið hafi verið gegn 1. mgr. 6. gr. mannréttinasáttmálans,
3. að niðurstaða um brot teljist ein og sér fullnægjandi sanngjarnar bætur fyrir miska sem kærandi varð fyrir,
4. að vísa frá kröfu kæranda um sanngjarnar bætur.

Gert á ensku og tilkynnt skriflega hinn 16. júlí 2019 í samræmi við 2. og 3. mgr. 77. gr. reglna dómstólsins.

Stanley Naismith
Ritari

Marko Bošnjak
Forseti